

JUBILEJNÍ ZPRÁVY

K SEDEMDESIATINÁM PROFESORA DR. FRANTIŠKA KALDU

Profesor František Kalda, posledný žijúci reprezentant staršej generácie československej germanistiky, sa pred nedávnom dožil 70 rokov svojho plodného, na skúsenosti a výsledky na vedeckom a učiteľskom poli bohatého života. Táto udalosť je vhodnou príležitosťou pre dnešnú mladšiu generáciu, aby z poznania a ocenenia jeho diela čerpala nové poučenia a podnety k tvorivej práci, pretože práve blízky vzťah k životu, k praxi a iniciátorstvo sú podstatnou črtou osobnosti a diela profesora Kaldu.

Prejavuje sa to nielen v jednotlivých prácach a štúdiách, ale predovšetkým v celej vedeckej a pedagogickej činnosti profesora Kaldu, ktorá jednak živo reaguje na najrozmanitejšie podnety a vplyvy vonkajšie, jednak plodne vytvára podmienky a základy pre ďalšie rozvíjanie myšlienok na základe jasne videných a veľkou abstrahujúcou schopnosťou zachytených poznatkov. Z tohto hľadiska sú Kaldove väčšinou veľmi stručne a často schematicky formulované vedecké poznatky a tézy bohatým zdrojom pre našu mladú generáciu, ktorá — stavajúc na princípoch exaktnej jazykovedy — môže z neho čerpať materiálove a metodické.

Profesor František Kalda sa narodil 11. januára 1884 vo Velimi v Čechách. Po gymnaziálnych a vysokoškolských štúdiách v Kolíne a Prahe stal sa (1908) stredoškolským učiteľom nemčiny, latinčiny, gréčtiny, češtiny a filozofickej propedeutiky. Už v rokoch štúdia a prvej praxe sa ukázal jeho sklon k širšiemu chápaniu odboru tým, že sa zaoberal nielen jazykom, ale i históriou a literatúrou, ako napr. v statiach: *Lessings Prinzipien in Kleists und Leutholds Penthesilea*, *H. Leuthold als Epiker* (disertácia), *Z německé literatury* (Progr. Litomyšl 1911).

Počas štúdií na pražskej univerzite zapôsobili na profesora Kaldu niektorí významní jeho učitelia: Mourek a Kraus, Vrchlický, Zubatý, k'asický archeolog Vysoký a z filozofov František Čáda ako metodológ a František Krejčí ako psychológ.

Po dosiahnutí učiteľskej aprobácie a doktorátu filozofie (1909) pôsobil profesor Kalda na gymnáziách v Třebíči (1908—09), v Čáslavi (1909—10), kde pôsobil aj na učiteľskom ústave, a v Litomyšli (1910—12). Od r. 1912 bol profesorom v Prahe (Žitná), kde mal užší kolegiálny pomer s Gustavom Zábom a Jaroslavom Štastným. Tu sa čoskoro koncentroval na praktickú jazykovú výučbu na vysokých školách (1916 sa stal lektorom nemčiny na Vys. uč. techn., 1918 lektorom nizozemčiny na Vys. uč. techn., neskoršie na Vys. škole obch.). Od r. 1919 bol aj súdnym t'močníkom pre jazyk nizozemský a táto jeho činnosť zasahovala h'boko do konkrétnej životnej praxe. Odtiaľ sa datuje jeho or'entácia na vzťah medzi vedeckým bádáním a konkrétnou aplikáciou, ktorá je podkladom všetkej jeho tvorby.

Do týchto rokov vpadajú ešte štúdie, referáty, recenzie a úvahy, z ktorých sa postupne vykrystalizuje užšia vedná oblasť profesora Kaldu. Tematika týchto je bohatá a rozmanitá: holandská i flámska literatúra, anglosaská poézia, črty z cesty po Holandsku a Anglicku, štúdie o holandských koloniálnych územiach, úvahy pedagogicko-metodické, preklady z nemčiny, angličtiny i nizozemčiny.

Čoskoro medzi týmito statami vystupujú do popredia germanistické a najmä nemecko-nizozemské štúdie, osvetľujúce oblasti a problémy u nás dovtedy málo známe a spracované. Je to prvá štúdia z nizozemskej morfológie, ktorej profesor Kalda venoval aj neskoršie veľkú pozornosť vo svojich typických schematicko-systematických rozboroch (*K nizozemské deklinaci*, ČMFL 1914), stat o nizozemskej dramatickej tvorbe (*Das niederländische Drama*, Union 1914), ďalej *Vlámske písemnictví a jeho poměr k nizozemštině* (Čsvěta 1917) a predovšetkým jeho priekopnícke práce v oblasti štúdia afrikánčiny u nás: nemecký preklad niekoľkých básní Leipoldtových (*Südafrika*, Union 1916) a rozbor (*C. Louis Leipoldt*, ČMFL 1920—21), ktorý je vlastne prvým podaním gramatického systému afr. kánčiny v našej lingvistickej literatúre. Ďalej vpadajú do tohoto obdobia cenné rozbor y juhoafrickej ľudovej poézie a sústavné recenzie nizozemských lingvistických publikácií. Na druhej strane profesor Kalda je si vedomý svojej úlohy sprostredkovateľa našej kultúry tým krajinám, ktoré patria do jeho užšej



UNIV. PROF. DR. FRANTIŠEK KALDA

vednej oblasti. Tak napr. približuje našu vlast Holanďanom staťou o Komenskom, ktorého meno je v Holandsku známe a ktorý tvorí most pre poznanie sa a dorozumenie medzi Holanďanmi a nami (*Comenius' Vaderland*, 1920).

Na základe týchto predbežných prác vyzval prof. Janko profesora Kaldu, aby sa habilitoval a celkom venoval vedeckej práci. R. 1921 sa stal profesor Kalda docentom nizozemskej reči a literatúry a r. 1924 docentom nemeckej filológie na Karlovej univerzite v Prahe. R. 1927 prišiel ako mimoriadny profesor na univerzitu v Bratislave, kde ho čakali významné a zodpovedné úlohy: Od prvých dní účinkovania bolo jeho povinnosťou vybudovať germánsku lingvistiku na mladšej univerzite a vychovávať takmer z ničoho prvé kádre mladých slovenských germanistov-lingvistov. Nemeckú literatúru suploval vtedy na bratislavskej univerzite prof. Jan Krejčí z Brna. Kto poznal v týchto rokoch profesora Kaldu a vie o ťažkostiach, s ktorými sa stretol, môže oceniť to, čo vykonal ako priekopník a ako predsa staval ku všetkým problémom pohotovo a s trpezlivosťou pohľadom pre potreby nášho ľudu. Predsa staval ku všetkým problémom pohotovo a s trpezlivosťou pohľadom pre potreby nášho ľudu. Predsa staval ku všetkým problémom pohotovo a s trpezlivosťou pohľadom pre potreby nášho ľudu.

Vedecké práce profesora Kaldu, ktoré sa jeho príchodom na univerzitu síce špecializujú, ostávajú aj naďalej v spojení so životom. Rad porovnávacích štúdií zo západogermánskej lingvistiky otvoril jeho habilitačný spis: *Západogermánska flexe se zvláštním zretelem k nizozemštině*, kým téma jeho nástupnej prednášky je vzatá z flámskej literatúry XIX. storočia, u nás dovtedy málo známej, vo svojej problematike však veľmi významnej. Ďalšie štúdie, vpadajúce do prvého obdobia Kaldovho účinkovania na univerzite v Prahe, týkajú sa teórie a praxe prekladu, van Wijkových monografií o ruskej literatúre (*Puškin, Gogol* atď.) a porovnávacej germanistiky: *Over den ontwikkelingsgang van de verbuiging der germaansche zelfstandige naamwoorden* (1922—23).

Zo staršasťiny je vzatý materiálový podklad k prvej jeho štúdiu z morfológie verba, ku ktorej sa ešte viackrát vrátil: *K plur. praes. v Heliandu* (1926). Protiklad medzi ortografiou a ortoepiou a z neho vyplývajúce problémy sú naznačené v štúdiu: *S-lanken en s-letters in't Duitsch en Nederlandsch* (Brussel 1927, Album Prof. Dr. J. Vercculie), obsiahnejšie spracované v dvoch neskorších úvahách: *Ortoepie a ortografie samohlásek a dvojhlásek v němčině a nizozemštině* (ČMF 1931), *Vereinfachte Rechtschreibung oder vereinfachte Schriftsprache* (Linguistica slovenska 1939—40). Hlavné v tejto poslednej práci vyvodzuje profesor Kalda z porovnania a rozboru cudzích pravopisných systémov dôsledky pre domácu problematiku (slovenský pravopis), jasne poukazujúc na vhodné a odlišné predpoklady a bez toho, že by upadal do slepej, nekritickej komparistiky, nepriamo prispel k riešeniu problémov ležiacich mimo oblasti germanistiky.

Medzi porovnávacie štúdie patrí ešte jeho *Historický nástin severských řečí* (Bratislava, 1929), ďalej *Beiträge zur deutsch-niederländischen Lexikologie* (Xen. Prag. 1929), *Infinitiv dnešních spisovných jazyků germánských* (Bratislava 1929), *Poměr dánsko-šlesvický a holandsko-flámský pod zorným uhlím ČSR* (Nové Čechy 1929), *Praetervito-praesentia v němčině a nizozemštině* (Bratislava 1936) a *Indikativ a konjunktiv v němčině a nizozemštině* (ČMF 1939). Konečne sem patrí ešte jeho posudok o *Plattdeutsches Wörterverzeichnis* s poukazmi na nizozemčinu.

Okrem toho sa zaoberal profesor Kalda aj naďalej tematikou najmä staršej literatúry (*Zur niederländischen und deutschen Sagenepik des Mittelalters*, Praha 1929), teórie prekladu (*K fonologické struktúre Lynkeovy písne u Vrchlického a Fischera*, Goethův sborník, Praha 1932), pedagogicko-metodickými úvahami (*Poznámky k vyučování němčině*, Sborník k I. sjezdu filol., 1929; *Štátní školský z nemčiny*, Pedagog. sborník, Bratislava 1939) a písal rôzne príležitostné zprávy a referáty.

Najvýznamnejším vyvrcholením jeho prekladateľskej činnosti je jeho všeobecne uznaný a za vzor a dôležitý prínos pokladaný preklad Spinozovho spisu *Krátke pojednání* (1932), zachovaného iba holandsky. Týmto prekladom dal príklad svedomitej a exaktnej prekladateľskej práci, keď táto ešte nebola vedecky natoľko podložená ako dnes.

Vedecká a vysokoškolská činnosť profesora Kaldu bola po celý čas sprevádzaná širokou a rozmanitou praxou, ktorá zasa mala vplyv na jeho postoj ako učenca. Bol spolupracovníkom v náučných slovníkoch, pracoval od r. 1920 v medzinárodnej službe parlamentnej, ďalej ako externý pracovník ministerstva zahraničia, školstva, poľnohospodárstva, obchodu, národnej obrany a Čsl. Červeného kríža, ako znalec pre Holandsko v Cudzineckom úrade, mal prednášky a viedol kurzy nizozemčiny a nizozemskej literatúry (v Klube mod. fil. 1923, v Ústave skand. a nizozem. 1931—32) a sprostredkoval náš jazyk a našu kultúru nizozemskému obcenstvu (*O vyučování Nizozemců češtině*, 1923). Ako zástupca bratislavskej univerzity sa zúčastnil na 300. výročí založenia Amsterodamskej mestskej univerzity a bol r. 1932 ako výmenný profesor na fil. fakulte v Poznani, kde konal prednášky a cvičenia z germanistiky, najmä z nizozemčiny.

Popritom zastával profesor Kalda po svojom menovaní za riadneho profesora (1931) dôležité funkcie jednak na bratislavskej univerzite (bol dekanom 1933—34, prodekanom 1934—35, 1939—40, riaditeľom Germánskeho a prechodne aj Anglického seminára), jednak vo vedeckých inštitúciách a spoločnostiach (ako spoluzakladateľ, člen výboru a miestopredseda Ústavu skandinávkeho a nizozemského, ako člen Král. Čes. Spol. Nauk od 1931, Uč. spol. Šafar, od 1929, Slov. uč. spol., Slov. jazykoved. spol. od 1940, Čsl. Národní rady badatelské od 1946, Umel. a ved. rady od 1947). V rokoch 1936—40 bol docentom nemčiny na Pedagog. akad.

Od r. 1938 rozšíril profesor Kalda svoje pracovné pole o starú angličtinu, ktorú suploval vyše 10 rokov. Okrem toho oživil a preniesol svoj dávny zámer k dolnej nemčine na mladších pracovníkov, ktorých práve teraz vznikajúce práce takto vlastne kotvia ešte v životnej tvorbe profesora Kaldu. V tejto súvislosti upozornil pri školení mladých kádov na dôležitosť Engelsovh rozboru franckého dialektu a podrobnou analýzou tohto smerodajného diela sprístupnil metódu modernej dialektológie.

Tento cieľ odovzdávania úloh a svedomitého zapracovania mladších kádov má aj celá jeho činnosť v posledných rokoch. Hoci po posledných štúdiách predvojnových (*Druhá osoba v systéme slovesné flexe nizozemské*, Listy filol. 1940, *Zum System der niederländischen Mutae*, Linguistica slovenska 1941) ešte stále pracuje tvorivo a pripravuje väčšie dielo zhrňujúce jeho hlboké poznatky z odboru porovnávacej germanistiky, predsa hlavná váha jeho činnosti leží teraz vo výchove dorastu, o ktorý sa ostatne pri daných možnostiach vždy staral.

Preto znamenajú sedemdesiatiny profesora Kaldu pre nás filológov naozaj radostnú príležitosť, pri ktorej mu môžeme verejne vysloviť uznanie a vďaka za jeho prácu v prospech pokroku a obohatenia vedy a za jeho žiarivý príklad skromného, avšak hlboko a zodpovedne zmysľajúceho človeka. Prajeme mu, aby mohol v zdraví a spokojnosti dovŕšiť svoje životné dielo.

Viliam Schwanzer